

Ko e pepa fakahinohino ki he siemu mafola fakatu'utāmaki kulupu A 'oku 'iloa ko e Invasive Group A streptococcal infection (iGAS) ma'ae fa'ahinga kuo pihia he feohi vāofi

Ko e (iGAS) ko ha pipihi fakatu'utāmaki 'aupito 'oku fakatupu 'e he kalasi siemu (bacteria) 'oku ui ko e Group A *Streptococcus* (GAS).

'Oku lava ke ke puke lahi mei he siemu (bacteria) ko 'eni 'o kapau 'e hū ia ki ha kongā ho sino' hangē ko e toto, uoua, pē fonua na'e fou mai ai 'a e pēpē' hono fa'ele'i'.

'E lava 'e he iGAS ke fakavavevave'i ke ongo'i puke', pea 'i he taimi e ni'ihi te ne fakatupu ha mate ke hoko. 'Oku mahu'ingaleva ke fai ha kumi fakavavevave ha tokoni.

Fakatokanga mo e faka'ilonga – Ko e hā e me'a 'oku ke lava 'o sio ki ai mo ongo'i

Ko e ngaahi faka'ilonga 'o e iGAS ko e:

- vevela 'a e sino' (ki'i vela 'a e sino' he'ete ala ki ai', ta'emapule'i 'a e tetetete', fakalaka hake 'a e mafana 'oe sino'he 38°C)
- ngangau e 'ulu'
- faingata'a e manava'
- langa matuitui e nima' pe ko e va'e'
- mamahi e monga' (kataki 'o vakai ki he fale'i 'i he peesi hono hoko)
- kulokula'ia pe vevela 'a e killi' 'i he feitu'u 'oku makohi pe lavea (kataki 'o vakai ki he fakama'ala'ala 'i he peesi hoko')

Kumia ha tokoni fakafaito'o

Kapau ko koe pe tokotaha 'i ho 'api nofo'anga' 'oku kamata ke 'asi mai ai 'a e faka'ilonga 'o e iGAS, fakafokifā pē kuo fakautuutu 'e ne ongo'i puke pe 'oku ke ongo'i hoha'a noa pē, Kataki 'o fakasio fakavavevave ha tokoni fakafaito'o. 'Oku mahu'inga makehe 'okapau ko koe pe koe tokotaha kuo ne toki fetaulaki vāofi mo etaha 'oku ne ma'u 'a e iGAS.

Fetu'utaki ki ho'o GP pē kau ngāue ki he mo'ui lelei'kiha fale'i fakavavevave. Teke to e lava pē 'o fetu'utaki ki he Healthline 'i he **0800 611 116** ha fa'ahinga taimi pē 24/7 ki ha fale'i ki he mou'i ta'etotongi mo e fakahinohino ki he me'a ke ke fai'. **I he hoko ha fakatu'utaki fetu'utaki ki he 111.**

Kapau ko e lea faka-Pilitānia' 'oku 'ikai ko ho'o lea angamaheni' ia, 'oku 'i ai pē 'a e kau fakatonulea 'a e Healthline ke tokoni atu. Kapau 'oku 'i ai hao faingatā'ia fakasino, nōa pē kovi 'a e fanongo', fakatou kui mo tuli, pe 'ikai ke lava 'o lea fakalelei, kataki 'o vakai ki he ngaahi sēvesi tokoni 'a e Healthline 'oku tuku atu 'i he fakamuimui 'o e pepa fakahinohino'.

'Oku mafola fēfē 'a e iGAS

Ko e siemu (bacteria) 'oku ne fakatupu 'a e iGAS, 'oku fa'a ma'u ia 'i he monga' pē ko e kilí. 'E fakamafola atu 'e he kakai' 'a e siemu' (bacteria) he 'enau nau tale, mafatua, 'uma, pē feohi vaofi mo ha taha pē. Teke lava pē 'o ma'u 'a e siemu ko ení neongo 'oku 'ikai teke ongo'i puke.

Kakai 'e fu'u ma'u ngofua 'e he iGAS

'E uesia 'e he iGAS ha taha pē, 'e he iGAS, kā 'e matamata ke hoko ia kapau kuo ke 'osi ofi ki ha taha 'oku ma'u 'a e iGAS hangē:

- ko e kau memipa ho fāmili' pē ko kinautolu 'oku mou nofo fakataha'
- koe ngaahi kaungāme'a ofi pē ngaahi maheni.

Ko e tokolahi 'oe kakai 'oku feohi vāofi mo e tokotaha 'oku ne ma'u 'a e iGAS 'oku 'ikai tenau puke, kā 'oku tonu ke nau kei siofi pē 'a e ngaahi faka'ilonga'.

Fale'i makehe ma'ae mātu'a' mo e kau pēpē

Kapau kuo toki 'osi fā'ele ha fa'ē pē ko 'ena pēpē 'oku ne ma'u 'a e iGAS 'i he 'aho pē 'e 28 mei hono fa'ele'i, ko e fa'ē'pe pēpē'oku 'ikai ke ne ma'u 'e ia 'a e iGAS te ne kei fiema'u pē 'a e faito'o ke malu'i kinaua na'ana puke. Ko e toketā pe ko e kau tokoni fakafaito'o tenau tokoni atu ke ma'u mai 'a e faito'o totonu' 'okapau 'e fiema'u.

Founga malu'i

'E lava ke ke fakasi'isi'i 'a e vave ho'o ma'u e mahaki' mo e fakamafola 'a e siemu 'oku ne fakatupu 'e iGAS 'aki ho'o:

- **Fanofano ho nima'**: Ngaue'aki e koa mo e vai, fufulu ke ma'ā, pea tuku ke mātu'u lelei
- **'Ufi'ufi'i ho laveda'**: Tauhi ke ma'ā ha fa'ahinga laveda pē, pea 'ufi'ufi 'aki ha me'a ha'i laveda (bandage)
- **'Oua 'e ngāue'aki ha me'a ha'a taha'**: Hangē ko e taveli, ipu, pe polosi fulunifo. Pea kapau 'oku ke fiema'u ke ngaue'aki ha naunau 'oku 'ikai ko ho'o me'a hange ko e taveli, fakapapau'i 'oku fō ke ma'ā 'aupito 'aki 'e pauta fō.

Ko e hā me'a 'a e nofo vāofi 'oku fai?

Kapau kuo ke 'osi nofo 'o ofi ki ha taha 'oku ne ma'u 'a e iGAS, hoko atu pē ho'o ngaahi Fatongia angamaheni ka ke feinga ke fakatonga'i 'ha 'asi 'a e ngaahi faka'ilonga ko ia 'o e iGAS 'i he 'aho 'e 30 ka hoko mai'.

Kapau ko koe, pē ko e memipa ho fāmili' 'e mamahi hono monga' 'i he 'aho 'e 30 ka hoko, tautefito 'o kapau ko koe/pē ko konautolu:

- Ko ha taha Mauli pe Pasifiki, 'oku 'i he vaha'a 'o e tā'u 3 ki he 35
- Ko ha memipa 'oe fāmili', pē koha taha kehe 'i ho 'api' kuo ne 'osi ma'u 'e ia 'a e mofi hui (rheumatic fever) kimu'a.

‘Oku mahu’inga foki ke ke fetu’utaki ki ho’o toketā pē kiha taha fale’i ki he mo’ui lelei, tatau ai pē kapau ‘oku ‘ikai ke ‘asi ha faka’ilonga ia. Talaange na’a ke fetu’utaki/feohi mo e tokotaha kuo ne ‘osi ma’u ‘e iGAS.

Kapau ko koe, pe ko ha memipa ‘i ho fāmili’ ‘oku ne ma’u ‘a e mahaki kili pipihi ‘i he ‘aho 30 ka hoko, ‘oku mahu’inga ‘aupito ke ke fetu’utaki ki ho’o toketā pē kautaha fale’i fakafalemahaki. Talaange na’a ke fetu’utaki/feohi mo e tokotaha ‘oku ne ma’u ‘e iGAS.

Kapau teke ongo’i puke he ‘aho ‘e 30 ka hoko’, ‘oku mahu’inga ‘aupito ke ke fetu’utaki ki ho’o toketa pe kautaha fale’i fakafalemahaki ‘i he taimi pe ko ia. Talaange na’ake fetu’utaki mo e tokotaha kuo ne ‘osi ma’u e iGAS. ‘E sai ke ke ‘ave ‘a e tohi fakamatala koeni’ ke nau sio ki ai.

Ki he ngaahi fale’i mo e fakamatala fakafaito’o ta’etotongi

- ‘Aahi ki he Health New Zealand | Te Whatu Ora website healthnz.govt.nz/igas
- Fetu’utaki ki he Healthline ‘i he **0800 611 116**, ‘i ha fa’ahinga taimi pē 24/7 ki ha tokoni fakafalemahaki pe ki ha fakamatala fekau’aki mo e me’a ke fai ka hoko’. Te ke lava pē ‘o fili ke ke talatala ki ha toketa (clinician) Māori ‘o kapau ‘oku ke fetu’utaki kiai he taimi 8am ki he 8pm. Ko e ngaahi sēvesi fakatonulea’ pea mo e NZ Relay ‘oku fakatou ‘ataa pē ki ha fiema’u tokoni.
- Kia ki nautolu ‘oku nau nofo loto fonua pe ‘eve’eva atu ki he feitu’u ‘uta’,te ke lava pē ‘o fetu’utaki ki he toketā ngāue po’uli’ ‘i he Ka Ora Telecare **0800 2 KA ORA (0800 252 672)** pe kaora.co.nz. Ko e sēvesi ko ‘eni’ ‘oku ‘ataa ia mei he 5.00pm – 8.30am ‘i he lolotonga ‘oe uike, pea houa ‘e 24 he faka’osinga ‘o e uike’ pea mo e ngaahi ‘aho malōlō.
- Ko e Free NZ Relay Services ‘oku ‘ataa ke ngāue’aki ‘i he uepisaiti nzrelay.co.nz ‘o kapau ‘oku ke tuli, ‘ikai ke fanongo lelei, pe kovi ho’o visone pe ‘iai hao palopalema fekau’aki mo e pu’aki lea’.

Laine tokoni/fetu’utaki ki he Huhu malu’i ma’a e kau faingata’a’ia’

- ‘Oku ‘i ai e laine ma’ae kau Faingata’a’ia ke tokoni’i kinautolu, ‘ataa mei he Monite ki he Falaite, he taimi 8.00am pea mo e 5.00pm. Fetu’utaki ta’etotongi ki he **0800 11 12 13** pe lomi ki he **8988** ki ha tokoni mo ha fakamatala pe hū ki he healthpoint.co.nz/disability-helpline